

ISSN:1306-3111
e-Journal of New World Sciences Academy
2009, Volume: 4, Number: 3, Article Number: 4C0013

HUMANITIES

Received: November 2008

Accepted: June 2009

Series : 4C

ISSN : 1308-7320

© 2009 www.newwsa.com

Zülcüf Kılıç

Firat University

kiliczulkuf@hotmail.com

Elazig-Turkey

BÂKÎ'NİN KASİDELERİNDE DİLEK, TEGAZZÜL ve FAHRİYE BÖLÜMLERİ

ÖZET

Bâkî'nin kasidelerine bakıldığında şekil ve şeklin manâ ile ilgisi yanında, özellikle tegazzül bölümlerindeki musikî ile de bir bütünlük arz ettiğini söyleyebiliriz. Kasideler, başkalarına yazıldıkları için ister istemez gazellerde görülen coşkunluk, kayboluyor. Yerini durgunluğa, yer yer tutukluğa bırakabiliyor. Bu durum, Bâkî'de de mevcut. Zirâ kasidelerinin içindeki tegazzül bölümleriyle diğer bölümler kıyaslandığında tegazzül bölümlerinin şiir yönünün daha ağır olduğu fark edilecektir. Bâkî'nin kasidelerindeki fahriye bölümlerinin az olması, Bâkî'nin Anadolu sahasında zaten bilinip çok tanınmış olmasına bağlanabilir. Dilek bölümlerinde şair Bâkî'nin muhteris yapısı ile hayat serüvenini görebiliyoruz.

Anahtar Kelimeler: Bâkî, Kaside, Dilek, Tegazzül, Fahriye

THE PARTS OF REQUEST, GHAZEL AND EULOGY IN BAKI'S QASIDAS

ABSTRACT

When we look at Baki's qasidas, we can say that in addition to form and the relation between form and meaning, the form constitutes an integrity particularly with traditional Turkish music in the ghazels. Because qasidas are written for the others, enthusiasm, mental dullness, and sometimes paralysis outweigh. This case can be seen in Baki. When the ghazels in his qasidas are compared with the other sections, we see that ghazels are of better in terms of poetry. The fact that the eulogy parts are not enough in number might be an evidence of the fact that Baki was already well-known in Anatolia we can see that Baki's character filled with desire and his adventure of life.

Keywords: Bâkî, Qasida, Request, Ghazels, Eulogy

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Belli bir amaçla yazılmış şiir olan kaside, Dîvân edebiyatı nazım şekillerinden olup daha çok din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla kaleme alınır. Kaside yazan şaire kaside-gû (kaside söyleyen), kaside-serâ (kaside yazan) veya kaside perdâz denilir.

Kaside, Arap edebiyatının ilk dönemlerinde doğmuş ve Cahiliye devrinde en parlak dönemini yaşamıştır. Muallakatü's-Seb'a yazarları ile İslami dönem Arap kasidecileri, bu nazım şeklinin gelişmesinde önemli roller oynamışlardır. Genellikle bir caize amacıyla yazılan Arap kasideleri, emirlikler devrinde Ebû Nuvâs; Abbasîler devrinde de Ebû Temâm, Buhtûrî ve Mütnebbî'nin başarılı örnekleriyle olgun şeklini bulmuştur.

Fars edebiyatında ilk kasideler Sasanîler devrinde görülür. Rudegî, Araplardan aldığı kaside şeklini küçük değişikliklerle daha da olgunlaştırmıştır. Ancak kaside altın çağını Gazneli Mahmud'un sarayında yaşamıştır. Rivâyete göre 400 kadar maaşlı şair bulunan Gazne sarayında başta sultânü's-şuarâ Unsurî olmak üzere Ferruhî, Minuçîhr, Esedî gibi şairler kaside nazım şekliyle Sultan Mahmud için sayısız medhiyeler kaleme almışlardır.

Selçuklular döneminde Enverî, Emir Muizzî ve Hakanî; Harzemşahlar sarayında da Reşidüddin Vatvat, Zâhir-i Faryâbî usta kasidecilerdendir.

Türk şiirinde kaside XV. yy.da kendini gösterir. Şeyhî ve Ahmed Paşa'nın ünlü kasideleri vardır. XVI. yy.da Hayalî, Fuzûlî, Nev'î, Bâkî ve Ruhî, gibi şairlerin kalemiyle gelişen Türk kasideciliği XVII. yy.da en büyük ustasını yetiştirir. Nef'î, Türk şiirinin bütün zamanlardaki en büyük kaside şairidir. Yine bu yy.da Sabrî, Şeyhülislam Yahya ve Nailî gibi kaside ustaları yetişmiştir. XVII. yy.da Nazîm, Nedîm ve Şeyh Galib de başarılı kasideler yazmışlardır. XIX. yy.da edebiyatın her alanında olduğu gibi kasidede de yenilikler çağıdır. Akif Paşa, Şinasî, Ziya Paşa klasik kasideye üslûp ve içerik yönünden yeni bir şekil vermişlerdir.

Kaside nazım şekli şu bölümlerden oluşur: İlk bölüm nesib (veya teşbîb) dir. 15-20 beyit kadar olur. Şiirin giriş bölümüdür. Değişik tasvirlerle doludur. Eğer bu bölümde aşıkane duygular anlatılıyorsa nesib; afakî konular (bahâr, tabiat, bayramlar vs) işlenmişse teşbîb diye adlandırılır.

İkinci bölüm girizgah yahut giriz (güriz) adını alır. Genellikle tek beyit olur. Bu beyit ile şair medhiyeye geçeceğini bildirir. Girizgâh, konuya uygun, nükteli ve başarıyla söylenmiş olmalıdır.

Üçüncü bölüm mehdiye (övgü)dir. Asıl konunun anlatıldığı bölümdür. Kasidenin sunulacağı kişinin övgüsüne ayrılmıştır. Beyit sayısı konuya ve şaire göre değişen bu bölüm, kasidenin en sanatlı beyitlerini içerir.

Dördüncü bölüm tegazzül adıyla anılır. Tegazzül bazen kasidenin başında veya sonunda da bulunabilir. Kaside içinde gazel söylemektir. Her kasidede bu bölüm bulunmayabilir. Şair bir yolunu bulup tegazzül yapacağını önceden söyler. 5-12 beyit arasında değişir.

Beşinci bölümün adı fahriyedir. Şairin kendini övdüğü bölümdür. İçerik yönünden medhiyeye benzer. Beyit sayısı değişebilir (Pala, 1994:283-284)

Altıncı bölüm dilek kısmıdır, fakat kasidelerde çok nadir olan bu bölüm, çoğu yerde zikredilmez. Beyit sayısının değişkenlik gösterdiği dilek bölümü, şairin bir isteği varsa, bu isteğini kasideyi sunduğu kimseden istediği bölümdür.

Kasidenin son bölümü dua bölümüdür. Bu bölüm birkaç beyit olur. Şair, burada övdüğü kimsenin başarılı, uzun ömürlü olmasını diler ve ayrıca talihinin iyi olması yolunda iyi dileklerde bulunarak dua eder.

Bâkî'nin kasidelerinde de bu klâsik kaside bölümleri mevcuttur. Yalnız bizim tek amacımız, Bâkî'nin bu klâsik kaside bölümlerini tespit ederek göstermek değil, bu bölümlerden hareketle şairin dünyasına nüfuz edebilmek, şairin ruh dünyasına bir ayna tutabilmek; hayattaki beklentilerini, hayata bakışını sanatı içinde görebilmeye çalışmak, şiire birkaç boyutlu bakabilmektir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Şairin şiirinden hareketle toplumsal bilgi üretebilmenin olanaklarını ve niteliklerini irdelemekten hareket ederek dar anlamda şairin kendisine ulaşabilmek zor değildir. Bilindiği üzere şiirin ayrıcalıklı niteliği, metnin açıklığına bağlı olarak sürekli ve dinamik anlam katmanlarına sahip olmasıdır. Şiirin tek yapıllı anlam bütünlüğü olarak okunması çoğu zaman edebiyatın doğası ile uyumsuz. Şiirin farklı zaman ve mekânlar içerisinde yankılanması ve bu yankının çoğulluğu, şiirin başarısı ile düz orantılı bir biçimde okunabilir. Şiir bir kültürel veya tarihsel bağlamından öbürüne geçtikçe ondan, şairinin veya şiirselleştirildiği dönemde yaşamış olan okurun düşünmediği yeni anlamlar çıkarılabilir.

Bâkî, yaşamış olduğu XVI. yüzyılda kasidelerini klâsik gelenek uyarınca kaleme almış ve o zamanlar, özellikle birini övmek için yazıldığı bilinen kasidelerin, sadece bu yönü algılanmış olabilir. Fakat her okurun aynı anlamı çıkarmak zorunda olmadığı bir şiirden, biz de şairin kendisini aradık ve şairi, beklentileri ve hayata bakışıyla kasidelerinden az da olsa resmetmeye çalıştık.

3. DİLEK (REQUEST)

Tablo 1. Bâkî'nin kasidelerindeki dilek bölümleri
(Table 1. The request parts of Baki's kasidas)

K.No:	Sultânlar	Pâşalar	Ulemâ	Diğer	Dileğin İstendiği Kişi	B.Aralıkları	B.Sayıları
2	✓	—	—	—	S.Süleymân Hân	40-57	18
20	—	✓	—	—	Kubâd Pâşâ	29-39	11
23	—	—	✓	—	Hâce-i S.Selîm H.	28-33	6

Bâkî'nin Süleymaniye medresesinde bir yıl nezaretçilik görevinden sonra, Nahcıvan seferinden dönen Pâdişâha sunduğu
İtdi şehri şeref-i makdem-i Sultân-ı cihân
Reşk-i bâg-ı İrem ü gayret-i gül-zâr-ı cinân

(K2/1)

matla'lı kutlama kasidesinde, bir yıl bu görevde bulunduğundan ve üç yıldır medrese hücrelerinde yatıp kalktığından söz ederek sultanın yardımını rica etmiştir. Bâkî'nin kendisini Kanunî Sultan Süleymân'a tanıtması, ondan bir şeyler dileyerek onun takdir ve ihsanını görmesi ilk kez bu kasideyle olmuştur. Bu kasidesiyle Pâdişâha yaklaşan Bâkî'nin çok önemli görevlere getirilmiş olması ve uzun müddet gözde bir şair olması kasidelerinde dilek bölümlerinin az olmasında etkindir. Bâkî, sonraki dileklerini saraydan uzaklaştırılması üzerine devrin pâşâ ve ulmâsına, saraya tekrar yaklaşmak için, arz etmiştir.

Serverâ devr-i felekden yine şekvâmuz var
Tapuñâ arz idelüm ruhsat olursa el-ân

(K2/40)

Zillet ü mihnet ile şimdi tamâm üç yıldur
Yaturuz zâviye-i hücrede bî-nâm u nişân

(K2/46)

Hemîşe san'at u pişem dem-â-dem endîşem
Özümle bahs u cedel yılduzumla ceng ü cidâl
(K20/31)

Elüñdedür çü bu gün hall-i müşkilât-ı enâm
Enâmil-i keremüñ kıl bu 'ukdeye hallâl
(K20/33)

Tapuña yüz süre geldüm safâ-yı hâtır ile
Zülâl gibi beni gül-sitân-ı lutfuña sal
(K20/38)

Hâk-i derüñ sücûdın ider bir fütâdedür
Lutf eyle dest-gîri ol itsün biraz kıyâm
(K23/29)

Gerdün-ı dûna eylemez ol 'arz-ı ihtiyâç
Tapuñ tururken eyleye mi minnet-i li'âm
(K23/31)

Lutfuñ zülâlin eyle 'atâ teşne-dillere
Ey menba'-ı mekârim ü ser-çeşme-i kirâm
(K23/33)

4. TEGAZZÜL (GHAZEL)

Tablo 2. Bâkî'nin kasidelerindeki tegazzül bölümleri
(Table 2. The ghazel parts of Baki's qasidas)

K.No:	Gazele Giriş Beyti	Beyit Aralıkları	Beyit Sayısı
1	27	28-38	11
3		1-6	6
5	25	26-30	5
6		1-9	9
8		1-7	7
10		1-9	9
11		1-12	12
12		1-13	13
13		1-9	9
16		1-5	5
18	41	42-48	7
19	38	39-49	11
24	30	31-42	12
26	20	21-25	5

Gazellerin hemen hemen tümünde işlenen konu, gazellerin klâsik konularından olan, sevgili ve sevgilinin güzellik unsurlarıdır. Sevgilinin konu edildiği güzellik unsurları da saç, gözü, kaş, kirpiği, gamzesi, yüzü, ayva tüyleri, yanağı, ağzı, dudakları, dişleri, boyu ve tenidir. Sevgilinin güzellik unsurları yanında âşık da gazelerde yer yer konu edilmiştir.

Dîvân edebiyatının en yaygın nazım şekillerinden biri olan gazelin kelime anlamı "kadınlar için söylenen güzel ve aşk dolu söz"dür. Gazel, Arap edebiyatında kasidenin bir bölümü iken (tegazzül) sonradan ayrı bir şekil olmuş ve gelişme göstermiştir. Lirik konusu, derli toplu yapısı, çekici şekli ile her Dîvân şairinin özenle işlediği gazel nazım şekli, bu yönüyle kasidenin içine de dâhil olmuş kaside içinde bir bölümü (tegazzül) kendine tahsis etmiştir.

Bâkî, gazel şairidir. Çok kaside yazdığı ve kasidelerinde de usta bir şair olduğunu gösterdiği halde, yine de devrinin gazel şairi sayılır. Aslında kasideler biraz zoraki yazılan şiirler oldukları için bu nazım şeklinde usta olan şair azdır. Arap edebiyatında Mütenebbî; İran

edebiyatında Ümidî, Hâkânî, Urfî, Enverî, Ferruhî ve Türk edebiyatında Nef'î gibi ancak birkaç şair kaside üstadı sayılmışlardır.

Devrinde ve daha sonra yazılmış kaynaklar Bâkî'nin gazel şairliğinde birleştikleri gibi, XVII. yüzyılda, eski şairler hakkındaki düşüncelerini ortaya koyarken Nedim de Bâkî için,

Hâletî evc-i rubâ'ide uçar anka gibi

Olamaz ammâ gazelde Bâkî vü Yahyâ gibi

demekle onun özellikle gazel şairi olarak tanındığını söylemiştir.

Bâkî, gazel şairi olarak XV. yüzyıl şairlerinden Necâtî Bey ve Ahmed Paşa ile XVII. yüzyıl şairlerinden Nef'î ve Şeyhülislam Yahya arasında bir köprü durumundadır. Birçok yönlerden XVIII. yüzyılın büyük şairi Nedim'in hazırlayıcılarından sayılır (İpekten, 1994:29-30). Gazel şairi olarak ön plana çıkan Bâkî, gazel yazmaktaki hünerini kasidelerinin tegazzül bölümlerinde göstermiş ve Bâkî'nin sanat yönü en ağır basan kaside bölümü de tegazzül bölümleri olmuştur.

Ruhsârûñ üzre turralar olmuş girih girih

Güyâ Hicâza bağladılar Şâmiyân miyân

(K1/29)

Ne zibâ yaraşmış o leblerle dendân

Ne hûb imtizâc eylemiş şîr ü şekker

(K3/2)

Senâ-h'ânûñ olurdu mâh-ı Ken'ân tal'atuñ görse

Saña Yûsuf diyeydi iller aña Yûsuf-ı sâni

(K5/29)

Bulsa câm-ı la'l-i cân-bahş-ı lebüñden cür'ca hâk

Hâk içinde mürde-i sad-sâle cisme cân gelür

(K6/7)

Ten-i pâki 'arak-rîz olmuş ol serv-i gül-endâmuñ

Dökilmiş katre-i şeb-nem nihâl-i ergavân üzre

(K8/2)

İnkisâr-ı bâl ile zehr-i gam itse telh-kâm

Şehd şîrîn itmez agzın 'aşıkuñ sükker bile

(K10/8)

5. FAHRİYE (EULOGY)

Tablo 3. Bâkî'nin kasidelerindeki fahriye bölümleri
(Table 3. The eulogy parts of Baki's qasidas)

K.No:	Beyit ve Beyit Aralıkları	Beyit Sayısı
2	36-39	4
5	31-35	5
6	18-22	5
11	14	1
17	8-11	4
18	49-51	3
19	50-54	5
20	40-43	4
21	23-30	8
22	29-32	4
24	43-46	4
26	26-31	6

Kendini söz meydânının şâhı, Rûm diyârının tek şâiri olarak gören Bâkî, kasidelerinin fahriye bölümlerinde şiirlerinin çok akıcı olduğundan bahsetmiş ve sık sık kendini İran şâirlerinden olan Selmân ile kıyaslamıştır.

Oldı vasf-ı suhan-ârâñ ile şîr-i Bâkî
Rif^cat-i pâyede hem-sâye-i nazm-ı Selmân
(K2/36)

İrdi Selmâna sözi şîri kemâlin buldı
Lutfuña kaldı eyâ husrev-i sâhib-dîvân
(K2/37)

Zuhûr itdi Zahîrûñ sırrı tab^c-ı nükte-dânumda
Akıtdı kendüye şîrüm revân-ı pâk-i Selmânı
(K5/32)

Belâgat kûsın urdum husrevâne heft kişverde
Suhan menşûrına çekdüm bu gün tugrâ-yı Hâkânı
(K5/33)

Okudukça na^ctuñı her gûşeden gûş itmege
Cân-ı Selmân rûh-ı pâk-i Hazret-i Hassân gelür
(K6/20)

Degülsin medhine kâdir ne deñlü tutsalar mâhir
Gerekse Rûmda Bâkî ^cAcem mülkinde Selmân ol
(K11/14)

Mülk-i sühandâ nevbetümüz çaldı rûzgâr
Âfâkı tutdı velvele-i kûs-ı iştihar
(K17/9)

Terâne eylese bülbül çemende güftârüm
Gelüp öfinde zemîn-bûs iderdi âb-ı zülâl
(K21/25)

Nazm-ı eşhâsa kıyâs eyleme Bâkî şîrin
Ola mı her giyeh-i huşke ber-â-ber sünbül
(K24/43)

Ser-verâ şîr degül nutk-ı Mesîhâdur bu
Tutalum gayriler eş^cârı ola sihr-i mübîn
(K26/28)

Diğer bölümlerde olduğu gibi fahriye bölümlerinde de XVI.yy'ın özelliklerini görebiliyoruz. Doğuda, batıda, denizlerde sürekli bir mücadelenin olması Bâkî'nin fahriye bölümlerinde de kendini hissettirmiş ve şâir, kendini överken savaşıklık, cesaret, güç gibi kavramlarla san'atını ifade yolunu seçmiştir.

Belâgat içre ben ol şeh-süvâr-ı meydânem
Ki eyledüm şu^carâ-yı zamâneyi pâ-mâl
(K20/41)

^cAceb degüldür eger olsa nükte-i kalemüm
Ser-i ^cadû-yı bed-endîşe darbet-i kûpâl
(K20/43)

Destüme alsam kalem nazm-ı bedi^cümle benem
Nîze-bâz-ı ^carsa-i mülk-i ma^cânî vü beyân
(K22/29)

Pehlevân-ı ^carsa-i nazmem diyen ferzâneler
Bir iki zâr u zebûnumdur za^cîf ü nâ-tevân
(K22/31)

Fahriye bölümlerinin dikkat çeken diğer yönü de, kasidelerin hemen hemen tüm bölümlerinde de görülebilen İrân ve İrân edebiyatının etkisi. Öyle ki İrânlı savaşçı ve pehlivanlarının o dönem Anadolu sahasında çok iyi bilinip tanındığını söyleyebilir, buna karşılık Türk kahramanlarının Anadolu sahasında yeterince tanınmadığını ifade edebiliriz. Bu sebeplerden olsa gerek Türk kahramanlarının şiirlerde benzetme öğeleri olarak kullanılmadıklarını görüyoruz. İrân'ın o dönem edebiyatımızda etkin olmasında Firdevsî'nin Şehnâme'sinin etkisi üzerinde düşünülebilir. Zirâ Firdevsî'nin Şehnâme'si Türk soyundan olan Gazneli Mahmut'a sunulmuştur ve Türk sahasında da bilinen bir eserdir. Şehnâme'de her ne kadar Saka Türk hakanı Afrasiyâb'tan (Alp Er Tunga) bahsedilmiş olsa da, büyük bir İrân milliyetçisi olan Firdevsî, Türk hakanını karşı,

rakip güç olarak gösterdiği için Türk kahramanı Şehnâme'de lâyıkiyla tanıtılıp bilinmemiştir.

Benem bu  arsada kim rahş-ı tab ı depredecek
Vücudı hasm ola pâ-mâl olursa Rüstem-i Zâl

(K20/42)

6. SONUÇ (RESULT)

Şiirin tek boyutlu anlaşılması gerektiği gibi bir kalıba sığdırılmasının imkânsızlığına bağlı olarak farklı edebî yaklaşımların farklı niteliklerde ve formlarda konular ortaya koyması olağan bir durumdur. Buna karşın yine şiir ve estetik anlayışlarına bağlı olarak anlamı muğlâklaştıran, çoğaltan ve sürekli bir üretime açık kılan yaklaşımlar da vardır.

Bir şiirin ilk anlamı, nihai anlamı olmayabilir. Çünkü bir şiir bilişsel ve psişik ortaklıkların sonucunda ortaya konulan bir üründür. İlk bakışta kendini ele veren anlamın kişi psikolojisi veya toplumsal yapı bakımından bir ışık yansıtma görünebilir. Nitekim metne gizlenmiş ve çoğu zaman mecazlarla, imgelerle, alegorilerle ve imalarla ifadelendirilmiş şiirlerin derûnî anlamının gerçeklikler dünyasından büsbütün bağımsız inşa edildiği anlamına gelmez. Bu yüzden şiirlerdeki kişi veya toplum, şiirin aşikâr (ilk) anlamından olduğu kadar mecâzî (ikincil) anlamından da elde edilebilir.

Bâkî, kasidelerindeki dilek bölümlerinde, psikolojisi ve hayat felsefesi hakkında bizlere ipuçları verir. Bâkî'nin muhteris bir yapısı olduğunu, istekleri gerçekleştirilmediği için kırılma, alınganlık gösterdiğini beyitlerden okumak zor değildir.

Bâkî'nin fahriyeleri toplumu ve kendisini yansıtması bakımlarından nesîbleri ayarında olmasa da bu bölümlerde de devrinin özellikleri belirgindir. Bu bölümlerde kullanılan benzetme ve mazmûnlarda İrân kültürünün etkisi, daha hissedilir bir boyuttadır.

Kasidelerin başkası için yazılıyor olması, şiir yönlerinin zayıf olmasına sebep olabiliyor bazen. Nitekim Bâkî'nin kısa olan birkaç kasidesi diğer kasidelerinin gücünde değildir.

Tegazzül bölümlerinde şair Bâkî'yi, sanatçılık ve hayat felsefesiyle daha açık bir şekilde görmek mümkündür. Tegazzül bölümlerinde, coşkun ve çok akıcı söyleyen Bâkî, hayattan zevk alan, rindâne meşrebiyle görünür.

BİBLİYOGRAFYA (BIBLIOGRAPHY)

- Aksan, D., (1999). Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, Engin Yay.Ankara
- Aktaş, Şerif (1986). Edebiyatta Üslup ve Problemleri, Akçağ Yay. Ankara.
- Arel, H.S., (1988). Türk Musikîsi Kimindir? Kültür Bakanlığı Yay. Ankara.
- Aylar, S., (1995). "Dîvân Şiirinde Sosyal Hayatın izlerine Dair Birkaç Örnek", Dergâh, 65, Temmuz 1995, İstanbul.
- Banarlı, N.S., Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Cilt I-II, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul.
- Bilgegil, M.K., (1989). Edebiyat bilgi ve Teoriler (Belâgat), Enderun Kitabevi İstanbul.
- Büyük Türk Klâsikleri (1986). Cilt III-IV, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul.
- Dilçin, C., (1992). Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, AKDİTYK Yay. Ankara.
- Eagleton, T., (2003). Estetiğin İdeolojisi, (Çev. Bülent Gözkân, Hakkı Hünler, Banu Kiroğlu), Doruk Yayınları, Ankara.
- Eagleton, T., (2004). Edebiyat Kuramı, (Çev. Tuncay Birkan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Eliot, T.S., (1983). Edebiyat Üzerine Düşünceler, (Çeviren Doç. Dr. Sevim Kantarcıoğlu), Kültür Bakanlığı Yay.

- Güler, Z., (2006). Dîvân Şiirinde Peygamber Hikâyelerine Telmihler, Malatya.
- İpekten, H., (1994). Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Arûz, Dergah Yay. İstanbul.
- İpekten, H., (1993). Bâkî, Hayatı, Sanatı, Eserleri, Akçağ Yay. Ankara.
- Kabaklı, A., (1994). Türk Edebiyatı, 9. Baskı, İstanbul.
- Kahraman, M., (1996). Divan Edebiyatı Üzerine Tartışmalar, Beyan Yay. İstanbul.
- Kalpaklı, M., (1973). "Osmanlının Düzeni ve Edebiyatı", Sinan Yıllığı.
- Kortantamer, T., (1993). Eski Türk Edebiyatı Makaleler, Akçağ Yay. Ankara.
- Köprülü, F., (1986). Edebiyat Araştırmaları, TTK Yay. Ankara.
- Küçük, S., (1994). Bâkî Divânı Tenkitli Basım, AKDITYK Yay. Ankara.
- Levend, A.S., (1983). Divân Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler Mazmûnlar ve Mefhumlar, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- Macit, M., (1996). Divân Şiirinde Âhenk Unsurları, Akçağ Yay. Ankara.
- Macit, M., (2005). Gelenekten Geleceğe, Modern Türk Şiirinde Geleneğin İzleri, Kapı Yay. İstanbul.
- Necatigil, B., (1982). Düzyazılar I Bile/Yazdı, Cem Yay. İstanbul.
- Pala, İ., (1990). Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü, Cilt II-III, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Sılay, K., (1992). "Müzik-Edebiyat Eleştirisi ve Divan şiiri", Edebiyat ve Eleştiri, 3-4 (Temmuz-Eylül), 68.
- Şentürk, A.A., (1993). "Osmanlı Şairlerinin Gözlemciliği ve Klasik Edebiyatımızda Realiteye Dair", Dergâh, 41, İstanbul.
- Tarlan, A.N., (1990). Makalelerinden Seçmeler, Ankara, 1990, AKDITYK Yay. Ankara.
- Tolasa, H., (1981). "18. yy.da Yazılmış Bir Divan Edebiyatı Terimleri Sözlüğü Müstakimzade'nin Istılâhâtü'ş-Şi'riyesi II", TDED C.XXIV-XXV.